

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва
та реставрації творів мистецтва

Дипломний проєкт бакалавра

з теми: **«ХУДОЖНЬО-КОМПОЗИЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ КВІТКОВИХ
НАТЮРМОРТІВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ЖИВОПИСІ ХІХ-ХХ ст.»**

Виконала: студентка 4 курсу,
групи ODR1-B19
спеціальності 023 Образотворче
мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація; освітня програма:
Образотворче мистецтво, декоративне
мистецтво, реставрація
Григорів Анастасія Ярославівна

Керівник: **І.В. Паур**,
кандидат історичних наук, доцент

Рецензент: **О.А. Кліщ**, кандидат
архітектури, старший викладач

Кам'янець-Подільський – 2023 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Натюрморт: історія становлення й еволюції жанру	5
1.1. Натюрморт як жанр малярства.....	5
1.2. Передумови виникнення й етапи розвитку натюрморту.....	9
РОЗДІЛ 2. Український натюрморт: мистецтвознавча специфіка та художні особливості	20
2.1. Натюрморт в українському живописі.....	20
2.2. Художньо-композиційні особливості українського натюрморту	24
2.3. Типологія українського натюрморту	33
РОЗДІЛ 3. Квітковий натюрморт як особливий вид малярства	38
3.1. Традиції та сучасність в європейському квітковому натюрморті.....	37
3.2. Семантика, композиція, колористичні вирішення як виражальні засоби в квітковому натюрморті.....	44
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53
ДОДАТКИ	57

ВСТУП

Мистецтво натюрморту має свою складну й давню історію. Натюрморт вводить нас в світ, що оточує художника, дає можливість озирнутися на декілька століть назад, співпереживає разом з майстром особливо улюблені їм мотиви. У натюрморті художник намагається обмеженими засобами передати різнобарв'я оточуючих його предметів, прагне в кожному мазку відобразити пульсацію життя, свій настрій, своє бачення навколишнього світу. Впродовж багатьох століть художники намагаються за допомогою навколишніх їх речей виразити своє розуміння світу, свої думки й інтереси, і у кожного творця це виходить по-своєму, кожен твір індивідуальний.

Актуальність дослідження полягає у тому, що, не дивлячись на свою відносну молодість, натюрморт тісно пов'язаний з багатовіковою історією світової художньої культури. У натюрморті, як і в інших жанрах образотворчого мистецтва, встановилися свої традиції, виробилися свої канони. І, проте, у ряді жанрової ієрархії він був завжди страждаючим жанром. Йому мало приділяли уваги, його майже не досліджували, про нього згадували зазвичай побіжно. Періоди розквіту натюрморту, як і його забуття, мали свої історичні передумови. Флористичний натюрморт ніколи не переривав свого існування і не міг не жити, тому що завжди був однією з тих природних ниток, які пов'язують художників-реалістів з природою, життям, красою. Кожне століття висувало своїх майстрів натюрморту, в їх творах утілилися художні ідеали часу, своєрідність і виразність пластичних засобів, властивих як тій або іншій історичній епосі, так і індивідуальності окремих живописців. Натюрморт є прекрасним засобом вивчення закономірностей форми, освітленості і кольору.

Предмет дослідження – натюрморт як живописний жанр.

Об'єкт дослідження – семантика та художньо-композиційні особливості квіткового натюрморту в європейському живописі.

Метою дослідження є висвітлення художньо-композиційних особливостей квіткового натюрморту в європейському живописі ХІХ-ХХ ст.

Завдання бакалаврської роботи обумовлені поставленою метою і формулюються наступним чином:

1. Дослідити історію становлення й розвитку натюрморту як живописного жанру.
2. Окреслити мистецтвознавчу специфіку та художні особливості українського натюрморту.
3. Проаналізувати флористичний натюрморт як особливий вид європейського малярства.
4. Виявити особливості віддзеркалення традицій та сучасності в європейському квітковому натюрморті.
5. Охарактеризувати семантичну, композиційну та колористичну специфіку квіткового натюрморту.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання одержаних результатів для подальших досліджень у цьому напрямку, а також в якості теоретичної складової історії українського та зарубіжного образотворчого мистецтва.

Структура дипломної роботи включає: вступ, трьох розділів, які містять сім підрозділів, висновки, список використаних джерел з 51 найменування та 12 додатків. Загальний обсяг дипломної роботи – 63 сторінки. Основний текст викладено на 53 сторінках.

ВИСНОВКИ

За результатами дипломного дослідження ми дійшли таких висновків, на початку свого розвитку натюрморт виконував декоративну та символічну функції. Він слугував прикрасою для розпису приміщень та символізував певні ідеї або поняття, такі як вишуканість, витонченість, плідність.

Варто зазначити, що впродовж історії мистецтва натюрморт еволюціонував і змінювався під впливом різних художніх напрямків і стилів. Він набував більш реалістичних форм і технік зображення, а також став важливим елементом експериментів з кольором, світлом і композицією.

Український натюрморт також мав свої особливості і специфіку. Він відображав національний колорит, привертая увагу до розкішних природних дарів та повсякденних предметів українського побуту. Українські художники зверталися до різних тематик, включаючи квіткові натюрморти, які вважалися урочистою симфонією кольору.

Також слід уточнити, що однією з цікавих тем жанру натюрморту – тема флористичного натюрморту, пізнання і освоєння етнодуховної традиції, захоплення достатком її дарів, в нескінченній красі та різноманітності. Функція цього жанру – додати незмінність мінливому, закріпити нестійку красу, стримати хід часу, зробити тлінне вічним. Це додає натюрмортам філософську глибину.

Особливості віддзеркалення традицій та сучасності в європейському, зокрема українському квітковому натюрморті можна узагальнити таким чином:

1. Традиції: Квітковий натюрморт відображає вікові традиції культури та мистецтва, використовуючи візерунки, символіку та стилістику, що знаходяться у взаємодії зі старовинними мотивами та техніками.

2. Національний колорит: Український квітковий натюрморт передає національний колорит через використання характерних кольорів, форм, схем

композицій, які відображають унікальну естетику та емоційну сприйнятливість української культури.

3. Сучасність: У сучасному квітковому натюрморті можна виявити новаторські підходи до композиції, використання нових матеріалів та експериментів з формами, кольорами та текстурами. Він може передавати сучасні тенденції, ідеї та емоції, що відображають сучасне мистецтво та суспільство.

4. Взаємодія старого та нового: Український квітковий натюрморт може поєднувати елементи традиційного мистецтва з сучасними техніками та концепціями, створюючи унікальні твори, які поєднують у собі дух минулого і новаторське бачення сучасності.

Також варто зазначити що, семантичною специфікою квіткового натюрморту є відображення краси, природи, життя, ніжності, виразності, символіки та емоцій через квіткові мотиви ,а композиційною специфікою квіткового натюрморту є розташування, зіставлення та взаємодія квітів, їх форм, пропорцій, ліній, текстур, використання позицій у просторі та розташування на площині полотна. І колористична специфіка квіткового натюрморту це використання різноманітних кольорів, відтворення різних відтінків, тонів та насиченості квітів, створення гармонійних або контрастних колористичних поєднань, виразне використання світлотіні та тіней для створення об'єму і глибини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акуленко В. І. Охорона пам'яток культури в Україні. 1917-1990. Київ : Вища школа, 1991. 274 с.
2. Антонович Є. А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М. Є. Декоративно-прикладне мистецтво. Львів : Світ, 1993. 354 с.
3. Антонович Є.А. Художні техніки у школі: Навчально-методичний посібник для вузів. Київ, 1997. 309 с.
4. Андрущенко Т. ХХІ століття – час утвердження України української // Образотворче мистецтво. 2005. № 4. С. 6-7.
5. Баженов Л.В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців ХІХ-ХХ ст. : Історіографія. Біобібліографія. Матеріали. Кам'янець-Подільський, 1993. 480 с.
6. Балута О. Натюрморт в українському мистецтві // Науковий журнал «Молодий вчений». Мистецтвознавство. № 11 (75), 2019. С. 833-834.
7. Белічко Ю.В. Український живопис. Сто вибраних творів. Київ : Мистецтво, 1985. с. 5-10.
8. Блюміна І. Визначний художник-реаліст. Образотворче мистецтво. Київ : Мистецтво, 1973. 56 с.
9. Болотіна І.С. Проблеми руського и радянського натюрморту: зображення речі в живописі ХVІІІ-ХХ ст. Київ: Художник, 2020. 189 с.
10. Волков І.П. Вчимо творчість. Київ: Рад. школа, 2022. 56 с.
11. Виборнова Г. Роль освітлення в натюрморті. Тернопіль : Художник, 2019. 125 с.
12. Вауліна О. Не кричи про весь світ – скажи про своє село // Уряд. кур'єр. 2005. 18 червня.
13. Вдовенко В.М. Творчість та педагогічна діяльність В.К. Розвадовського у Кам'янці-Подільському як поштовх для розвитку таланту молодих художників // Мистецька спадщина Поділля у контексті полікультурного європейського простору : збірник наукових праць за результатами

- Міжнародного науково-практичного семінару. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. С. 35-39.
14. Груша Х. Художники слів і слова художників // *Голос України*. 2005. 26 березня. С. 10.
15. Гурська Л. Утаємниченість творення. Київ : Образотворче мистецтво, 2005. № 3. С. 110.
16. Герчук Ю.Я. Живі речі. Київ: Художник, 2016. 120 с.
17. Данилова Н.Е. Натюрморт у європейському живописі XVI – початку ХХ ст. Київ : Просвіта, 1984. 201 с.
18. Данилюк А. Українська хата. Київ : Наукова думка, 1991. 112 с.
19. Жолтовський П. Історія українського мистецтва. В 6-ти томах. Київ, 1970. Т. 4. Кн. 2.
20. Кашекова І. Жанр натюрморту // *Мистецтво у школі*. 2003. № 5. С. 3-14.
21. Кашекова І. Жанри в мистецтві. Натюрморт // *Мистецтво в школі*. 2003. № 6. С. 3-9.
22. Кашекова І. Натюрморт на уроці – це захопливо! // *Мистецтво в школі*. 2005. № 1. С. 23-31.
23. Камінська Л. К. Короткий життєпис художника Кржемінського К.І. // *Подільське братство*, 1993. №3. С. 55-56.
24. Кириченко В. Експеримент. Пошук. Нові техніки // *Образотворче мистецтво*. №3. 2006. С. 5.
25. Кресіна І. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси (Етнополітологічний аналіз): Монографія. Київ, 1998. 392 с.
26. Кошовий І. У щедрому садку народного малярства // *Уряд. кур'єр*. 2005. 13 груд.
27. Константинова С.С. Техніки образотворчого мистецтва: Конспект лекцій. Київ : Просвіта, 2004. 173 с.
28. Культура і побут населення України: Навч. посібник / [Наулко В.І., Артюх Л.Ф., Горленко В.Ф. та ін.]. Київ : Либідь, 1993. 340 с.

29. Кузнецов Ю. Західноєвропейський натюрморт // Художник. Київ: 2008.
30. Лапшина Н. Світ мистецтва. Нариси історії та творчої практики. Київ, 1977. 186 с.
31. Лобановський Б.Б. Українське мистецтво другої половини XIX – початку XX ст. Київ : Мистецтво, 1989. 206 с. іл.
32. Логвиненко Г.М. Декоративна композиція. Київ : Гуманітар. вид. центр ВЛАДОС, 2008. 144 с.: ил.
33. Митці України : Енциклопедичний довідник / За редакцією А. В. Кудрицького. Київ, 1997. 700 с.
34. Мистецька хроніка // Образотворче мистецтво. 2005. № 1. С. 70.
35. Нельговський Ю.П. Українське мистецтво (від найдавніших часів до початку XX століття). Київ : Рад. шк., 1976. 178 с.
36. Негода Б.М. Живопис. Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський, 2005. 167 с.
37. Нариси з історії українського декоративно-прикладного мистецтва. Львів : Видавництво Львівського університету, 1969. 191 с. : іл.
38. Одноралов Н.В. Матеріали в образотворчому мистецтві. Київ : Освіта, 1983. 75 с.
39. Перепадя В.В., Лашук Ю.П. З історії художньо-промислової школи в Кам'янці-Подільському. Високе призначення радянського мистецтва. Львів : Видавниче об'єднання «Вища школа», 1975. С. 87-106.
40. Пучков А.С. Методика роботи над натюрмортом. Київ : Просвіта, 1982. 65 с.
41. Рубан В.В. Портрет у творчості українських живописців: Альбом / Авт. вступ. ст. та упоряд. В.В. Рубан. Київ : Мистецтво, 1972. 285 с.
42. Семчишин О. Штрих до творчого портрета Олени Кульчицької // Народознавчі зошити. Львів. 2000. №5. С. 794-797.
43. Степовик Д. Українське мистецтво першої половини XIX століття. Київ : Мистецтво, 1982. 191 с.

44. Табенська Ю.О. Традиції жанру «lived'artiste» у видавничій діяльності В. Гагенмейстера // Мистецька спадщина Поділля у контексті полікультурного європейського простору : збірник наукових праць за результатами Міжнародного науково-практичного семінару. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. 212 с. С. 143-147.
45. Татаренко В. Духовна спадщина народу // Народне мистецтво. 2002. № 3-4. С. 4-7
46. Чепелик В. Шляхом мистецьким і однією громадою! // Образотворче мистецтво. 2005. № 2. С. 18-26 черв.
47. Шмагало Р. Т. Мистецька освіта в Україні середини ХІХ – середини ХХ ст. : структурування, методологія, художні позиції. Львів : Українські технології, 2005. 528 с. : іл.
48. Шульц Н.А. Художньо-композиційні особливості живописних робіт Дмитра Жудіна // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв : збірник наукових праць. За ред. Даниленка В.Я. Харків : ХДАДМ, 2012. С. 112-116.
49. Урсу Н.О. Художня освіта у Кам'янці-Подільському в другій половині ХІХ – пер. пол. ХХ століття // Проблеми сучасності : мистецтво, культура, педагогіка : зб. наук. пр. / Луган. держ. ін.-т культури і мистецтв; за заг. ред. В.Л. Філішова. Вип. 18. Луганськ : ЛДІКМ, 2011. 252 с. С. 185-193.
50. Шедеври українського натюрморту. URL : <https://i-ua.tv/culture/3076-shedevry-ukrainskoho-natiurmortu> (дата звернення 5.05 2023).
51. Яремків М. Композиція: творчі основи зображення. Навчальний посібник. Тернопіль : Підручники і посібники, 2005. 112 с.